

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1033

מסכת חולין ק"ג - ק"ט ♦ טבול יום ב', ז' - ג', ד'

בס"ד, ג' אדר ב' תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ מדוע החזיר אינו יכול להסתכל כלפי מעלה
- ♦ דג בטעם חיזיר, ישוב עמנו מן הגלות
- ♦ סיפורה של חתיכת נבלה שהתגלגלה במספר סירים
- ♦ האם הנבלה מפרישה טעם ללא גבול?
- ♦ גדר איסור תערובת - עד שלא מוכח אחרת, האיסור וודאי

- ♦ בין בשר לחלב - מדוע, מניין וכמה
- ♦ אכילת חלב אחר אכילת בשר
- ♦ אכילת בשר לאחר אכילת גבינה צהובה
- ♦ הגבינה הקשה בעלת מאפיינים דומים לאלו של הבשר
- ♦ גבינות צהובות וגבינות בולגריות

דבר העורך

ללמוד בלי גמרא

קשיים, אילוצים שונים ועכבות רבות הינם דבר יום ביומו. ואף על פי כן, בכל יום ויום מחדש מתכנסים רובם המוחלט של לומדי הדף היומי, כדי לרוות מים חיים מנחל תורתנו הקדושה.

על אף הכל, ולמרות הכל, קשיים אלו הינם כאין וכאפס לעומת התיאורים רוויי ההוד, על אבותינו וסבינו אשר אך לפני שנות דור נאנקו תחת מכבש המוות של הצורך הנאצי ימח שמו וזכרו, ובכל זאת שמך לא שכחנו. בגיטאות ובבונקררים, במחנות הריכוז ובמקומות ההשמדה ההמוניים, התקבצו יהודים דלים ונפוחי כפן סביב דף קרוע מספר קודש, בלה משימוש, שנותר לפליטה בדרך לא דרך, והגו בתורת ה'. זאת נחמתי בעיני.

פעמים, אף דף בודד קרוע לא היה בידיהם, ובכל זאת, שחזרו תלמידי חכמים את דפי הגמרא על פיסות שקי מלט אשר הועברו בשקיקה מיד ליד כסם מחייה מתים, ובאה הרווחה לנשמותיהם הדווליות.

ומה תאמרו על תלמידי חכמים מופלגים, אדירי תורה ומצוקי ארץ שלא ראו מימיהם צורת גמרא? ❖

דף קה/א כמה ישהה בין גבינה לבשר א"ל ולא כלום

בין בשר לחלב - מדוע, מניין וכמה

בסוגיות אלו אנו עוסקים באיסור אכילת בשר וחלב יחדיו, ובדיני ההרחקה שקבעו חז"ל בין אכילת בשר לבין אכילת חלב, כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

הכל יודעים, כי האוכל בשר, צריך להמנע מאכילת מוצרי חלב מספר שעות לאחר מכן. לדעת רבים מן הראשונים המקור לכך הוא בסוגייתנו, כלהלן.

איסור אכילת בשר בחלב מן התורה מתייחס לאכילת בשר וחלב שהתבשלו יחדיו (להלן ק"ג/א), אך האוכל בשר וחלב שלא התבשלו יחדיו, עובר על איסור דרבנן, אשר לא זו בלבד שאסרו את אכילתם יחדיו, אלא גם אסרו על אכילתם בסמיכות זה לזה. על זמן הפרדה בין אכילת בשר לחלב, נחלקו הראשונים בפירוש סוגייתנו.

גמרתנו מביאה, שמר עוקבא הגדיר את עצמו כחומץ בן יין, משום שאביו נהג להמתין עשרים וארבע שעות בין אכילת בשר לאכילת מוצרי חלב, "ואילו אנא, בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא, אכילנא" - בסעודה שבה אני אוכל בשר, אני אוכל חלב אך בסעודה אחרת אני כבר אוכל מאכלי חלב.

לדעת בעלי התוספות (ד"ה "לסעודתא") והראב"ה, כוונת מר עוקבא היא, שבאותה סעודה עצמה אין לאכול בשר וחלב, אך מיד עם סיום הסעודה הבשרית, מותר לפתוח בסעודה חדשה, ולאכול בה מוצרי חלב. אולם, ראשונים רבים (רמב"ם, רא"ש, רשב"א ועוד) סוברים, כי כוונת מר עוקבא היא, שאסור לאכול מוצרי חלב מספר שעות לאחר אכילת הבשר, ולפיכך הוא ציין שאינו אוכל חלב עד הסעודה הבאה, שהרי דרך בני אדם שממתנים מספר שעות בין סעודה לסעודה. להלכה, כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן פ"ט סעיף א'): "אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה שש שעות". הרמ"א מוסיף על כך: "והמנהג הפשוט במדינות

לעילוי נשמת

הר"ד **שמואל זיינביל פרושינובסקי** ז"ל ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב
וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה **תנצב"ה**

הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו גרסי ומשפ' רשף - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ה' באדר ב' תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו
ר' שלום יקותיאל יהודה גרוס שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון וינברג** ז"ל
ב"ר גרשון ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ג
והר"ר **דוד זאב וולקן** ז"ל
ב"ר דב צבי ז"ל נלב"ע ז' באדר תשס"ו
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידנו
הר"ר **מנחם וינברג** שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל
נלב"ע ב' באדר תש"א
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח
א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט
תנצב"ה

אלו, להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת... ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה וכן נכון לעשות". ראוי לציין, כי לכל הדעות, אין לאכול בשר וחלב באותה סעודה, גם אם היא נמשכת שש שעות ויותר, אלא יש לברך ברכת המזון ולסלק את השולחן (ש"ך שם ס"ק ה').

אכילת חלב אחר אכילת בשר: כל האמור, הוא לגבי אי אכילת חלב לאחר אכילת בשר. לגבי אכילת בשר אחרי אכילת חלב, גמרתנו מספרת שרב אסי שאל את רבי יוחנן כמה זמן יש להמתין בין אכילת חלב לאכילת בשר, והשיבו "ולא כלום", וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך" שם סעיף ב'), אך יש לקנח את הידיים ואת הפה ולהדיחם.

פוסקי זמנינו מציינים, כי המצחצח את שיניו לאחר אכילת מוצרי חלב, יוצא ידי חובת קינוח והדחה (ראה בסוף ספר פתחי הלכה - כשרות).

עם זאת, יש שנהגו להפריד בכמחצית השעה או כשעה, בין אכילת חלב לאכילת בשר (עיין בקיצור שולחן ערוך בשר בחלב לגר"א פויפר ח"א סימן י"א סעיף ה'), ויסוד מנהג זה בדברי הזוהר (עיין "בית יוסף" או"ח קע"ג) שכתב, כי הרוצה לאכול בשר לאחר אכילת חלב, יברך ברכת המזון וימתין זמן מה. מעניין לציין, כי המהר"ם מרוטנברג (שו"ת ח"ד סימן תרט"ו, מובא בהג' אשרי בסוגייתנו) נהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה לאחר גבינה, אך בעוף, שאיסורו מדרבנן, היה מיקל. כאשר הוא נשאל לפשר מנהגו, השיב: "בימי חורפי הייתי מתלוצץ בבני אדם שהיו עושים כן ואדברא... היה נראה בעיני כמו מינות [-שמוסיפים על דברי התורה]-. עד שפעם אחת מסעודה לסעודה מצאתי גבינה בין שיני, גזרתי להחמיר על עצמי בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר". ה"בית יוסף" (שם) מציינ, כי המהר"ם מרוטנברג "היה מיקל בעוף... לפי שלא ראה את ספר הזוהר, אבל אנו שזכינו לראותו, טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף" [אולם, דעת ה"פרי חדש" שגם הזוהר לא החמיר בבשר עוף, ועיין "ערוך השולחן" יו"ד סימן פ"ט סעיף ט']. ה"ערוך השולחן" (שם סעיף ט') מתייחס לדברים אלו וכותב, "ויש מדקדקין שנהרין בזה" ויש שאינם נזהרים (ועיין "משנה ברורה" סימן תצ"ד ס"ק ט"ז שנקט בפשטות, שאין צריך להפסיק בברכת המזון לאחר אכילת גבינה רגילה). עדיין לא עסקנו בשאלה, מה הסיבה שחכמים ראו לנכון להפריד בין אכילת בשר לאכילת חלב, למשך זמן ארוך כל כך, וכמו כן לא התייחסו ל"גבינות הקשות", אשר זה שנים מהוות נידון חשוב ואקטואלי בהלכות בשר בחלב. על כך ועוד, במאמר הבא.

דף קה/א גבינה מותר לאכול בשר

אכילת בשר לאחר אכילת גבינה צהובה

הראשונים נחלקו, מדוע חז"ל גזרו שיש להפריד בין אכילת בשר לאכילת חלב. לדעת רש"י (ד"ה "אסור לאכול גבינה"), השומן המצוי בבשר נותר בפיו של האוכל, וכאשר יאכל מאכלי חלב, ירגיש בפיו טעם בשר וחלב. לדעת הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ט הל' כ"ח), חלקיקי הבשר הנתפסים בין השיניים, הם שהניעו את חכמים לאסור על אכילת חלב לאחר אכילת בשר [עיין ט"ז יו"ד סימן פ"ט ס"ק א', שדין זה הוא בבשר בלבד, שמן הפסוק, במדבר יא/לג, "הבשר עודנו בין שיניהם" למדים, שבשר אינו מאבד מחשיבותו, גם לאחר שהתפורר ונותרו שייריו בפה]. שני הטעמים הנזכרים, אינם שייכים לגבי מאכלי חלב. שכן, אין בהם שומן רב כבבשר, וכמו כן, שייריהם אינם נתקעים בין השיניים, שהרי החלב ומוצריו נמוחים בפה (בעל המאור והר"ן).

שונה הוא דין של הגבינות הקשות. הגבינה הקשה נוצרת על ידי השהייתה לתקופה ממושכת בתנאים מיוחדים, ובזמן זה מתפתח בגבינה תהליך מתמשך של תסיסה ופירוק שרשראות החלבון, והגבינה הולכת ומתקשה. ככל שהגבינה קשה יותר, טעמה משתבח ומתחזק ("בנתיב החלב" עמ' 98 והלאה).

הגבינה הקשה בעלת מאפיינים דומים לאלו של הבשר: לאחר נתונים אלו, נמצאנו למדים, כי הגבינה הקשה, אינה שונה בהרבה מן הבשר. פירורים ממנה עשויים להתקע בין השיניים, שהרי היא קשה, וכמו כן, טעמה החזק עשוי להטביע את חותמו בפיו של האוכל לזמן ממושך, ולכאורה, הן לדעת רש"י, שאסור לאכול גבינה אחרי בשר משום שטעם הבשר נותר בפה, והן לדעת הרמב"ם שאסור לאכול גבינה אחרי בשר משום שפירורים מן הבשר נותרים בפה - אסור לאכול בשר אחרי גבינה קשה [לדעת הט"ז הנזכר, אין איסור לדעת הרמב"ם].

אכן, רוב הפוסקים נוקטים, שיש להחמיר ולהמתין אחר אכילת גבינה קשה (עיין רמ"א יו"ד סימן פ"ט סעיף ב'). יש אומרים שיש להמתין שעה אחת (ש"ך שם) ויש אומרים שצריך להמתין שש שעות (ט"ז שם ו"משנה ברורה" סימן תצ"ד ס"ק ט"ז בשער הציון).

האם שונה דינה של גבינה צהובה מותכת? שתי השלכות הלכתיות מעניינות ומעשיות מאד, נובעות מן ההבדל שבין שני הטעמים שצינו רש"י והרמב"ם. האחת, לגבי גבינה צהובה מותכת, שטעמה לא פג, אך היא כבר אינה קשה. לפי טעמו של רש"י, יש להמתין אחריה לאכילת בשר, שהרי טעמה הטוב לא כהה בתהליך ההתכה, אך לפי טעמו של הרמב"ם, מותר לאכול בשר אחריה, שהרי אינה קשה ואינה נתפסת בין השיניים [בהדחה וקנינות, כמובן]. ואילו בגבינה קשה שטעמה אינו חריף, היא הדין להיפך. לשיטת רש"י אין צורך להמתין אחריה, ולשיטת הרמב"ם, טעמה אינו הקובע אלא מידת קשיותה (הגר"ש אלישיב, קובץ תשובות או"ח סימן נ"ה).

גבינה קשה; מהי? עדיין מוטל עלינו לברר, מאימתי גבינה הופכת ל"גבינה קשה", שיש להמתין אחריה לאכילת בשר. ובכן, רוב הפוסקים נוקטים (עיין ט"ז שם ס"ק ד' וש"ך שם ס"ק ט"ז), כי גבינה שיושנה במשך ששה חודשים, נחשבת גבינה קשה.

גם תקופה נוראה שכזו חלפה על עמנו רווי התלאות, ועדיין, עם ישראל דבוק בתורה הקדושה. **היה זה לפני למעלה מארבע מאות שנה,** מספר מהדיר חידושי מהר"ם קז"ס, הרב אליהו דב פינס, בהקדמתו לספר זה.

ככ"ב לחודש אב שנת שע"ז איבדה יהדות איטליה, את "הגאון המופלא בדורו", כעדותו של בעל "שלטי גיבורים", הלא הוא מהר"ם קז"ס - רבי משה קז"ס, נצר למשפחה מיוחסת שבניה כיהנו בקודש ברציפות למעלה משלש מאות שנה. רבי משה קז"ס נמנה על גדולי רבני מונטבה, עסק יומם וליל בתורת ה', זכה לחדש חידושים רבים בתורה, זאת, ללא שראה כרך תלמוד מימיו!

מימיו אמרנו? טעות. בהיותו ילד קטן בן ארבע, בראש השנה ש"י, הוא ראה את כרכי התלמוד בפעם האחרונה בחייו.

בראש השנה הוצתה אש אדירה ברומא בירת איטליה. בפקודת ראשי הכנסייה, אשר שטמו את היהודים, את היהדות, וכל דבר שריח של קדושה נדף הימנו, התפרסו חיילים גברתנים ברומא, אספו את כל ספרי התלמוד מבתי היהודים, העלו אותם על עגלות משא, והשליכום בזה אחר זה אל המוקד. ספר אחד לא נותר לפליטה.

חודשים אחדים לאחר מכן הועברו מוקדים נוספים בכל ערי איטליה, ובתוכם מסע השמד לא נותר בארץ זו אף לא כרך בודד מספרי התלמוד! היו אף מחוזות באיטליה אשר הכריזו מלחמת חורמה על כל ספרי הקודש, לא רק על ספרי התלמוד!

ילד בן ארבע, היה המהר"ם קז"ס באותה שנה. **אפילו** בחדר הוא לא זכה ללמוד גמרא.

גם בהתבגרותו לא היתה לו אפשרות לעיין בגמרא זו או אחרת.

ואף על פי כן, "כי הם חיינו ואורך ימינו". התורה הקדושה ניתנה לנו בהר סיני, ועל מתנה כה יקרה אין מוותרים, היא אשר היא.

המעין חידושיו של מהר"ם קז"ס למסכת שבועות מגלה מיד, כי מעולם לא היתה הגמרא לפניו ולא לפני תלמידי החכמים שעמו.

קושיה רבת עלתה על שולחנו של מהר"ם קז"ס בעת לימודו במסכת שבועות, והיא: מה טעם ראו רבינא ורב אשי, מסדרי התלמוד הבבלי, לסדר את מסכת שבועות לאחר מסכת סנהדרין ומסכת מכות.

הלומד זוקף בוודאי גבה אחת או שתיים. הלא בשאלה זו עסקו חכמי התלמוד, וזהו הנושא הראשון בו עוסקת הגמרא בתחילת מסכת שבועות!

למקרא תשובתו גוברת הפליאה שבעתיים. הוא כותב כי כאשר הוא עיין בהקדמתו של הרמב"ם לפירושו על המשניות נוכח לדעת כי אמנם הרמב"ם מזכיר שבמסכת שבועות עוסקת הגמרא בשאלה זו. אלא שמאחר שהרמב"ם אינו מציינ את תירוץ הגמרא, אני נאלץ, כותב המהר"ם קז"ס, לענות בכוחי על שאלה זו!

בצר ובמצוק ישוב תלמידי החכמים באותו הדור באיטליה ועסקו בתורה, תוך נסיון כביר לשחזר את התלמוד הבבלי מתוך הספרים המועטים שהיו ברשותם, כגון: פירושו של הר"ף, פירוש המשניות לרמב"ם, ילקוט שמעוני וכדומה.

עמלם של גדולי אותו הדור לא היה לשווא. חידושי מהר"ם קז"ס יצאו לאור בשנים האחרונות במספר כרכים העולים על שולחנם של לומדי התורה.

גם גורלו של רבי אברהם שער אריה, בעל ה"שלטי גיבורים" לא שפר עליו. אף הוא חיבר את ספרו בלא שזכה ללמוד בכרכי התלמוד הבבלי כפי שהוא מציינ: "וגם מפני המניעה הידועה לא ראתי מה שאולי אמרו עליהם בגמרא".

הקשיים האמיתיים שעמדו בפניהם, העדר ספרי תלמוד ואווירת השיטנה ליהודים, לא יכלו לאהבת התורה אשר יקדה בלבם במדורת ענק, גדולה לאין ערוך מאש המוקד שהציתו הזדים.

אהבת התורה.

יהי רצון, שלא תשכח התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קה/א אנה להא מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא
אסור להיות חקיין
בגמרתנו אומר מר עוקבא, שהוא אינו דומה לאביו, שאביו המתין יממה שלמה בין בשר לחלב. **ומדוע** באמת לא נהג כאביו?
אמרו בעלי המוסר:
- **משום** שלא חפץ להיות חקיין. אם אינו במדרגה זו אין לו לעשות מה שאינו ראוי לו...

דף קה/א ואחרונים חובה

דברי תורה על השולחן

כדי לדבר דברי תורה על השולחן, יש שנהגו לומר בסיום הסעודה "מים אחרונים חובה", והרי יש כאן גם דברי תורה וגם תזכורת...
אגב, מספרים כי כאשר העיר תלמיד מתלמידי הגר"א, ביושבו על שולחן רבו, כי יש לדבר בדברי תורה על השולחן, אמר לו הגר"א: הנה כבר קיימת זאת באמירה זו גופה...

דף קה/א מכאן סמכו חכמים לנטילת ידים

מסירות נפש לנטילת ידים

בספר מיוחד בשם "עובר אורח", כינס האדר"ת דברי תורה ששוחח עם עוברי אורח תלמידי חכמים וגדולי הדור, שנקלעו לפתחו.

גבינות צהובות וגבינות בולגריות: עתה נעבור אל הגבינות הצהובות והגבינות הבולגריות של ימינו - הנחשבות הן ל"גבינות קשות"? מתברר, כי רובן המוחלט של הגבינות הצהובות, אינן זוכות ליישון במשך ששה חודשים, ולפיכך אינן נחשבות "גבינות קשות" ("בנתיב החלב" שם).

האם תהליך היישון אינו חדל עד אכילת הגבינה: מכל מקום, הגאון רבי שמואל ואזנר זצ"ל (שו"ת"שבט הלוי" ח"ב סימן ל"ה) כתב שראוי להחמיר, משום שלעיתים חולפים ששה חודשים החל מן היום שבו הוחל ביישון הגבינה ועד לרגע שבו הצרכן אוכל אותה. כלומר, לדעתו, גם לאחר סיום תהליך היישון, הגבינה ממשיכה להתיישן באריזתה, ומאחר שקשה מאד לדעת מאימתי החל תהליך היישון של כל גבינה, ראוי להחמיר. לכך הוא מצרף גם את דעות הסוברים, כי גם גבינה שיושנה בתקופה הפחותה מששה חודשים, היא גבינה קשה.

ואילו הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל (שו"ת "אבן ישראל" ח"ט סימן ס"ח) נוקט, כי אין להחמיר לגבי הגבינות הצהובות של ימינו.

חובה להדגיש, כי גם כיום מיוצרות גבינות קשות מיוחדות, המתיישנות למעלה משנה בתהליך ייצורן, ולכל הדעות, לאחר אכילתן אין לאכול בשר, עד הזמן הקצוב (ראה "נתיב החלב" שם).

דף קט/ב חזיר מוחא דשיבוטא

האם החזיר יהיה כשר לעתיד לבא

גמרתנו מביאה ציטוט נדיר בשם אשתו של רב נחמן: "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסר לן דמא, שרא לן כבדא... חזיר, מוחא דשיבוטא..." כלומר, כל דבר שהקב"ה אסר עלינו, הוא העמיד לנו תחליף במקומו. בין הדברים היא מונה את החזיר, שניתן לחוש בטעמו על ידי אכילת מוחו של דג בשם שיבוטא, שטעמו דומה לטעם החזיר.

מדוע החזיר אינו יכול להסתכל כלפי מעלה: נידון מרתק ביותר קיים בין רבותינו הראשונים, ואחריהם רבותינו האחרונים, האם אי פעם החזיר בעצמו יהיה מותר באכילה. החזיר הוא בעל החיים המזוהם ביותר והטמא ביותר, כך מגדירו היעב"ץ (בפירושו "זמרת הארץ" על פרק שירה, בסידורו "בית יעקב"), ולפיכך, החזיר הוא בעל החיים היחידי שלא נמנה בפרק שירה עם שאר בעלי החיים שנמנו בו כל אחד וזמרתו לקב"ה. היעב"ץ מציין: "ואמרו הטבעים [חכמי הטבע-], כי אינו יכול להסתכל בשמים, וזה מחמת נפילתו בעמקי הקליפות". עובדת היות החזיר מוקצה מחמת מיאוס, הופכת את הנידון למרתק עוד יותר - האומנם בעתיד הוא יהיה מותר באכילה?

"למה נקרא שמו חזיר, שעתיד להחזיר להיות מותר": אכן, למרבה ההפתעה, היעב"ץ (שם) כותב, "ואפילו החזיר, אמרו רז"ל שעתיד הקב"ה להחזירו לנו ולהתירו!" כאשר "יעביר הקב"ה רוח הטומאה מן הארץ". גדולי ישראל נוספים מזכירים ידיעה זו כברורה ומוסכמת, כך כותב בעל ה"מרכבת המשנה" (אבות פ"ו משנה ב'): "וגם כן החזיר, כמו שאמרו ז"ל, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישראל". ה"אור החיים" (ויקרא יא/ב) כותב: "למה נקרא שמו חזיר, שעתיד להחזיר להיות מותר". הוא מסביר, כי בעתיד הוא יתחיל להעלות גרה ויהיה בעל סימני טהרה. הרדב"ז (ח"ב סימן תתכ"ח) מזכיר גם הוא מדרש זה אך הוא מסתייג מלפרש אותו כפשוטו: "וכבר נשאלתי... שאמרו... שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל", והוא משיב "לא שיותר להם בשר חזיר חס וחלילה", אלא שיהיו ישראל יושבים בארצם שאננים ושלווים, כאילו אין דבר בעולם שאינם רשאים לעשותו.

דג בטעם חזיר, ישוב עמנו מן הגלות: דברי המדרש הללו היוו דבר פלאי כל כך, עד שבעל ה"אור יקר" (מדרש רבה, פתיחה לאיכה פ"ד) מנסה להבין את המדרש על פי גמרתנו. בזמן שאבותינו גלו מארצנו, נדדו עמם מאות מינים של דגים, חגבים ועופות, וכולם חזרו עמם בשוכם מגלות בבל, אך דג אחד לא שב עמם מפני חולשתו (עיי"ן "ענף עץ אבות" שם), הלא הוא... השיבוטא שטעמו כטעם החזיר. יתכן, הוא אומר, שלעתיד לבוא, בשוב ה' את שיבת ציון, ישוב גם ה"שיבוטא" למקום גידולו, וזו היא הכוונה שלעתיד לבוא יהיה ניתן לאכול חזיר.

היו מגדולי ישראל שטענו, כי מדרש זה לא היה ולא נברא, חכמינו ז"ל מעולם לא אמרו שלעתיד לבוא הקב"ה יתיר את החזיר (בעל "סדר הדורות" ב"ערכי הכינויים" אות ח' - חזיר, בעל ספר המצרף, ספר קדמון לר"מ קוניץ). **גלגולו של מדרש:** לאחר כל אלו, מעניין להיווכח כי רבינו בחיי (ויקרא, שמיני י"א), שחי לפני כשבע מאות שנה, וככל הנראה חיבורו לא הופץ במקומותיהם של גדולי ישראל שעסקו בזמנו בנידון, כותב כיצד התגלגל 'מדרש' זה אל חיי אומתנו. מלכות אדום, מכונה לא פעם 'חזיר'. במדרש תנחומא יש מספר נוסחאות, מה טעם וסיבה לדבר, ואחת הנוסחאות גורסת: "שעתיד הקב"ה להחזירו לנו". כותב רבינו בחיי "וההמון מבינים שהחזיר יהיה טהור לישראל", אך האמת היא, כי כוונת המדרש היא שאדום מכונים חזיר, מלשון חזרה, שהקב"ה עתיד להחזירם לעם ישראל - בעוד שבתקופת הגלות הם ניתבו את כחותיהם להציק לעם ישראל, לאחר ביאת המשיח, יחזירם הקב"ה לשרתנו.

דף קיא/ב קדרה שבישל בה בשר

סיפורה של חתיכת נבלה שהתגלגלה במספר סירים

בסוגיות בהן אנו עוסקים בתקופה זו, אנו לומדים על כך שטעמו של מאכל בטל בשישים, מפני שהוא אינו מסוגל להשפיע טעם מורגש על מאכל אחר הגדול פי שישים ממנו. במאמר הבא, נכניס את מצקתנו למספר סירים שאירעה בהם תערובת איסור והיתר, ותוך כדי כך תעלה בליבנו תמיהה גדולה ועצומה, עד אשר ניישבה על ידי הסברו הנהיר של ה"חזון איש" זצ"ל (סימן ל"ג ס"ק ב').

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

גוש נבלה בודד מסוגל לאסור סירים רבים: מעשה בחתיכת בשר נבלה שנפלה לסיר בשר כשר, ולאחר בדיקה מעמיקה התברר, לצערנו הרב של בעל הסיר, כי תכולת הסיר אינה פי שישים מגודלה של חתיכת הנבלה, ולפיכך, כל הסיר נאסר באכילה. אין מה לעשות. לרוע מזלו של בעל הסיר, בעודו אוחז בידו את חתיכת הנבלה ומספר לבני משפחתו על שאירע, היא החליקה מידו וצנחה לתוך סיר בשר נוסף... ובדיקה קצרה העלתה, כי גם תכולת הסיר הזו אינה פי שישים מחתיכת הנבלה. הרמ"א ("שולחן ערוך" יו"ד סימן צ"ח סעיף ד') פוסק, כי תכולת שני הסירים אסורה באכילה!

האם הנבלה מפרישה טעם ללא גבול? הקדשת מעט מחשבה למקרה זה, תעלה פליאה עצומה בליבו של המתבונן. הגע עצמך, אם תכולת שני הסירים הללו היתה מרוכזת בסיר אחד, הכל היה בא על מקומו בשלום, משום שבשניהם גם יחד יש פי שישים ויותר מחתיכת הנבלה, ואנו יודעים, כי מאכל אינו יכול להשפיע טעם על כמות המרובה ממנו פי שישים ויותר. במקרה שלפנינו, אסרנו לאכול את תכולת הסיר הראשון, מפני שהוא בלע את הטעם שהופרש מחתיכת הנבלה. הוי אומר, שחתיכת הנבלה כבר הפרישה טעם מתוכה, ולא נותר בה טעם כפי שהיה בה בתחילה. מעתה, כאשר היא נפלה לסיר השני, הרי היא בעלת טעם טפל, זניח ובלתי משפיע; מדוע, איפוא, כאשר היא צנחה אל הסיר השני, אנו מתייחסים אליה כאל חתיכת נבלה בימי עלומיה.

שאלת שלשת הסירים: שאלה דומה לזו, ולא פחות מתמיהה, היא 'שאלת שלושת הסירים'. נניח ששלושה סירים גדושי בשר, ניצבים במקום מסויים, ושלוש חתיכות קטנות של נבלה נפלו לתוך הסירים, חתיכה אחת לכל סיר, ותכולת כל סיר היא פי מאה מן הנבלה, הרי שלא נוצרה כל בעיה. כעת, אם יוציאו את חתיכות הנבלה מתוך הסירים וישובו ויכניסו אותן לתוך הסירים, עדיין לא נוצרה כל בעיה, אנו לא נתייחס למקרה זה כאילו לכל סיר הוכנסו שתי חתיכות נבלה, שהרי אותה חתיכה עצמה נכנסה פעמיים לתוך אותו הסיר, וטעמה לא הוכפל.

והנה, אם רק יתבלבלו היוצרות, ובמקום להחזיר כל חתיכת נבלה אל הסיר שממנה הוצאנו אותה, נחליף בין הסירים, וניתן בכל אחד מהם את חתיכת הנבלה שלפני כן נפלה בסיר האחר, פוסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן צ"ט סעיף ו'), כי תכולת הסירים אסורה באכילה, משום שאנו מתייחסים למקרה זה, כאילו לכל אחד מן הסירים נפלו שתי חתיכות! מהו ההסבר לכך, כיצד ניתן להבין זאת? ובכן, התשובה פשוטה עד מאד. איש אינו יכול לדעת באיזה סיר חתיכת הנבלה פלטה את טעמה, ומשכך, מחמת הספק כל הסירים אסורים, שמא באחד מהם שתי חתיכות נבלה פלטו את טעמן. האומנם כן? כל עוד מדובר בשני סירים, הסבר זה מובן ותקף. ברם, כאשר מדובר בחתיכת נבלה שנכנסה ויצאה לתוך שלושה וארבעה סירים, הרי שיש להתיר את אכילת כולם, שכן, ברור לנו כי חתיכת הנבלה לא פלטה את טעמה כי אם באחד הסירים, ורוב הסירים כשרים, ומשכך, יש להכשיר את תכולת כל הסירים, מדין ביטול ברוב!

גדר איסור תערובת - עד שלא מוכח אחרת, האיסור וודאי: מכח שאלה זו ודומותיה, ה"חזון איש" זצ"ל הניח יסוד חשוב ביותר בהלכות תערובת. כאשר חז"ל אסרו אכילת תערובת היתר ואיסור, הם לא העמידו את דבריהם על הספק, הם לא קבעו כי מאחר שאין בהיתר שישים כנגד האיסור, אזי יש להסתפק שמא טעם האיסור התפשט על פני ההיתר והוא מורגש בו. אלא הם קבעו, כי נטל ההוכחה מוטל על המבקש לאכול את התערובת, ועד שלא יוכח מעל לכל ספק, כי טעם האיסור לא התפשט, יש להתייחס אל כל מקרה כאילו הוא וודאי. כך היה גדר האיסור. מעתה, גם כאשר חתיכת בשר טרף נפלה לעשרות סירים, בזה אחר זה, עד שלא נדע באיזה סיר היא הפרישה את טעמה, שומה עלינו לאסור את כל הסירים מחמת חשש, שמא דווקא בסיר פלוני היא פלטה את טעמה.

בין הדברים מצאנו את הסיפור הבא, ששח לו אחד המשולחים ממה שראה בכתב ידי בעיר אוסטריא: בעיר אחת הוכרז חרם על ידי רב העיר, בעקבות פירצה מסויימת בענייני פסח. אחד מבעלי הבתים שבעיר לא ציית לדברים, ולפיכך הוטל בחרם. לאחר זמן היה בדרך ורדפוהו רוצחים ולא השיגוהו, אולם מחמת רעבונו סר לנחל סמוך ליטול ידיו, ואז תפסוהו והרגוהו. יום אחד ישב הרב בחדרו ולמד, ולפתע בא ההרוג אליו, וסיפר לו כי מפני מסירות נפשו על נטילת ידים נכנס לגן עדן ללא שהיות אולם מפני החרם חזר אל הרב, שיתירו לו!... **על זה אמרו חז"ל -** "מסיים האדרת" - "יש קונה עולמו בשעה אחת. תוכחה מגולה עד כמה להיזהר גם במצוה דרבנן".

דף קז/ב אוכל מחמת מאכיל

למדנותו של עשו

גמרנו דנה, אם אדם שמאכילים אותו, זקוק לנטילת ידים. לא לחינם, כותב בעל ה"פנים יפות" (בראשית כה/ל), עשו הרשע ביקש (שם) "הלעיטני נא מן האדם האדם". שכן, יעקב אבינו מיאן להגיש אוכל לעשו, משום שאין לתת לחם לזה שאינו נוטל את ידיו. לפיכך עשו ביקש, הלעיטני נא, הכנס את המאכלים לתוך פי, משום שהוא סבר, כי במקרה זה, האוכל אינו זקוק לנטילת ידים...

דף קח/ב לא תבשל גדי בחלב אמו

אברהם אבינו הקפיד

על הרחקות בין בשר וחלב

ידוע מאמר חז"ל (יומא כח/ב ועוד): "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפילו עירובי תבשילין". יש מפרשים שאין הכוונה למצות **עירובי תבשילין** אלא **לתבשילים מעורבבים**; כלומר, הוא לא אכל בשר מעורב בחלב, ואף לא חלב אחר בשר, אלא רק חלב ואחריו בשר כמו שנאמר "ויקח חמאה וחלב" ואחר כך "ובן הבקר אשר עשה" (דעת זקנים מבדלי התוספות, וירא).

דף קט/ב כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה

טעם אסור במן

החיד"א מספר, כי נשאל על ידי גביר, מאחר שניתן היה לטעום במן שירד מן השמים את כל סוגי הטעמים, מה היה, איפוא, דינו של אדם אשר ביקש לטעום טעם של מאכל אסור, האם הוא עבר בכך על איסורי מאכלות? **הלה** לא עבר כלום, השיב לו החיד"א. שכן, בטעם של איסור לבד אין שום חשש. ראה לכך מסוגייתנו המביאה מאכלים שונים הדומים בטעמם למאכלות אסורות, והם מותרים באכילה... ("פתח עינים"; "כמוצא שלל רב" שמות, ר"י).

לעילוי נשמת

הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א והרבנית מרת **בתי'ה אליעזרי** ע"ה ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה** הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ה"ר **יהודה אריה מרגלית** ז"ל נלב"ע ד' באדר תרפ"ו ומרת **מרים מרגלית** ע"ה **תנצב"ה** הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! חייג עכשיו: 3029 *

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

